

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Nr. 49

APRIL

1950

Mon egentlig ikke Billedet her er tilstrækkelig Anbefaling for Indmeldelse til Randers og Udflugten til Mols? Og dog er det kun et yderst svagt Indtryk af denne vidunderlige østjyske Egn. Kom selv med og se den, du vil aldrig glemme eller fortryde Turen.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned

Redigeret af Jørgen Petersen.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler til Bladet til Redaktøren.
Andet samt private Forespørgsler til Formanden.
Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes rettet til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Det kgl. Bibliothek,
København K. Tlf. Central 4444
Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arkivsekretær P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag,
Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

Landsbestyrelsen:

Civilingeniør, Gaardejer H. M. Markersen, R., Rødby,
(Formand).
Gdr. Jens Jensen, Søde pr. Hejsager (Næstformand).
Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislunge.
Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.
Gdr. Bengt Bjergskov, Rosenlund, Fyn.
Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.
Hofjærgermester Cederfeld de Simonsen.
Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive.
Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted.
Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.
Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

Kontorets Leder.

K. Nielsen.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Trykkeri:

Holbæk Amts Bogtrykkeri.

En bornholmsk Slægtsgaard

En Læser sender os følgende om St. Munkegaard i Østermarie, der har været i samme Slægts Eje i 175 Aar, et Eksempel paa de bornholmske Bønders Vedhængen ved Slægtsgaarden, skriver Bornholms Tidende.

Christian Christiansen fra Olsker fik Auktionskøb paa Gaarden den 1. Juni 1773 og fik tinglyst 7. Juni s. A. Jordarealet var 93 Td. med ca. 50 Td. Avlsjord. Jordarealet var 93 Td. med ca. 50 Td. Avlsjord. Christian Christiansen overdrog Gaarden til sin Søn Lars Christiansen den 4. December (Skødet er tinglyst den 18. December 1797) og købte derefter Hyldebrandsgaard i Nylars Sogn.

Lars Christiansen blev gift 1798 med Maren Margrethe Adolfsdatter, Datter af Adolf Olsen paa Halsegaard i Østermarie. De havde 3 Sønner, Anders Larsen, Christian Larsen og Hans Christian Larsen. Lars Christiansen døde 1808. Enken giftede sig igen med Enkemand Peder Andersen Munk fra Østerlars. De fik en Søn, Adolf Peter Munk.

Anders Larsen købte Grammegaard i Østermarie, Christian Larsen købte Skrullegaard og Adolf P. Munk købte Ll. Frigaard. Peter Andersen Munk døde 1832. Enken drev Gaarden med Bistand af sin Søn, Hans Chr. Larsen, der fik Køb paa Gaarden 4. April 1843. Prisen var 300 Rigsdaler samt Undentag til Moderen, som boede paa Gaarden indtil sin Død den 6. December 1848.

Hans Chr. Larsen blev gift 1849 med Gjertrud Kristine Larsen, Datter af Kapt. Larsen, Østergaard i Østermarie. De havde to Børn, en Søn Laurits M. Larsen og en Datter Marie Kristine Larsen. Hans Chr. Larsen købte 8 Td. af Kongens Markjord til Gaarden. Hans Chr. Larsen døde 1867, hvorefter Enken drev Gaarden med Bistand af sin Søn Laurits M. Larsen, der overtog Gaarden 1880. Gjertrud K. Larsen døde 1908. Laurits M. Larsen blev gift 1880 med Cecilie Margrethe Jensen fra St. Ølegaard. De havde ingen Børn. Hans Søster blev gift med Jens P. Jensen fra St. Ølegaard og boede paa Brændesgaard i Østermarie.

Laurits M. Larsen overdrog Gaarden 1. Maj 1904 til sin Søstersøn Christian G. Jensen, som blev gift med Marie K. Riis fra Klemensker. Chr. Jensen solgte 15 Td. Land nord for Gaarden og solgte 26 Td. Land syd for Gaarden til Brødre Clausen.

Chr. Jensen overdrog Gaarden den 1. Maj 1941 til sin Søn, den nuværende Ejer Carlo Jensen, gift med Gunhild Christensen fra Kirkebogaard.

Vejen til selvforsyning med linnedvarer . . .

LANDSBYVÆVEREN OG FABRIKEN

Landsbyvæveren var en vævekunstens mester, der vævede hørren i de smukkeste mønstre. I dag er han afløst af en moderne industri, der dog holder den gamle kunst højt i ære. Vejen til selvforsyning af linnedvarer går derfor nu over

AKTIESELSKABET
HØRFABRIKEN I TOMMERUP

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 49

APRIL

1950

Repræsentantskabsmødet

Hvis man tør tro, hvad mange Deltagere i Mødet og Udflugten i Fjor og forrige Aar har sagt og skrevet, er denne Side af Foreningens Virke ikke den ringeste. Ikke alene fordi vi kommer sammen og drøfter, hvad der nu skal drøftes, men ved Udflugten faar vi nye Egne af vort Land at se. Ved Indkvarteringen hos private lærer vi hinanden at kende, ser hinandens Bedrift og Hjem, og — det vist uden for al Tvivl — skaber en Forbindelse mellem Hjemmene, der ofte er varig.

Alt dette er sagt saa tit, at det maaske er ved at blive trivielt, men det er derfor alligevel rigtigt.

Naar vi i Aar er indbudt af Randersegnens Medlemmer, er det ikke, fordi det er en Slags Pligt at gøre gengæld, tværtimod, denne Indbydelse er af gammel Dato, men langt mere, fordi man her har noget særligt at vise frem, Mols! Vi skal ikke søge at lægge os ud med andre Landsmænd ved at fremhæve den ene Landsdel for den anden, men det er nu saadan, at da Vorherre var ved at skabe Danmark, havde han naturligvis begyndt i Jylland, og da han naaede til Mols, havde han egentlig bestemt ikke at ville lave mere, hvorfor han dryssede alt det, der var tilbage i Posen, af herude, kun lidt Smaapilleri hældte han ned paa Sydfyn og i Vandet deromkring, af denne Grund blev Mols en eneste Skønhedsaaften, og den, der ikke har set denne Perle, mangler noget, som snarest burde indhentes. At man senere, naar Lejlighed gives, vender tilbage til Mols, noteres kun for Fuldstændigheds Skyld.

At Jyderne er gæstfrie, ved vi alle, om Østjyderne er mest, tør ikke afgøres, men at de er villige til at lade det komme an paa en Prøve, viser det store Forarbejde, de har lagt til denne Udflugt. Lad os nu ikke skuffe dem, og lad os ikke vente ret længe med den Indmeldelse, der gennem dette Nummer af Bladet tilsendes alle Medlemmer.

Red.

Nu lyser Løv i Lunde,
grønt ligger Danmarks Land
imellem blanke Sunde,
et Skjold med Sølvrand;
Frugtblomstens hvide Pletter
det rige, grønne Felt,
mens højt de lyse Nætter
slaar ud sit Sommertelt.

Johannes Jørgensen.

Velkommen til Aarsmødet i Randers

Efter de to sidste Aars meget vellykkede Aarsmøder med Udflugt var det med nogen Ængstelse, vi skred til Tilrette-rettelæggelsen af dette Aars Repræsentantskabsmøde, men takket være Turistchef Ovesens velvillige Hjælp haaber vi, det vil lykkes for os, at denne vor aarlige Sammenkomst skal blive vellykket for saavel Gæster som Værter, og at vi, naar Aarsmødet er overstaaet, er en Oplevelse rigere og har set endnu en Del af vort skønne, gamle Fædreland. Vi haaber derfor, at rigtig mange, og i god Tid, vil give Tilmelding. At vi skal have vore Koner med er en selvfølgelig Ting, og vi forventer, at mange lokale Slægtsgaardsfolk fra saavel Randers og Omegn som fra den øvrige Del af Amtet, ikke alene deltager i Mødet i Randers Lørdag, men ogsaa derfra tager vore Gæster med hjem og deltager i Udflugten Søndag. Gæster, der ankommer i egen Bil, vil blive indkvarteret i Hjem, hvor der ingen Bil haves, og omvendt Gæster, der ankommer med Tog, vil blive indkvarteret i de Hjem, der har Bil, for saa vidt dette lader sig gøre.

Ovesen, Turistchef,
Randers.

Søren Nielsen Sørensen,
Mygind pr. Randers.

Niels Stemming,
Hammelev pr. Grenaa.

Slægtsgaardsforeningens Aarsmøde i Randers Amt

i Dagene 20. og 21. Maj 1950

Til Deltagelse i Slægtsgaardsforeningens Aarsmøde indbydes Foreningens Medlemmer med Ægtefæller og/eller Slægtninge.

Der vil i videst muligt Omfang blive sørget for, at tilrejsende vil blive privat indkvarteret hos Slægtsgaardsejere i Randers Amt eller paa Hotel fra Lørdag Aften den 20. Maj. NB. Husk Tilmelding i god Tid og senest 7. Maj.

PROGRAM:

1. Dag, Lørdag den 20. Maj, samles Deltagerne i Haandværkerforeningen, Vestergade, Randers. Tilrejsende modtages paa Banegaarden af Turistforeningens Repræsentant, kendelig ved den udsendte Roset, og Turistbureauet giver denne Dag Oplysninger om Repræsentantskabsmøder og Udflugter. Repræsentanter og øvrige Mødedeltagere beser Byens Seværdigheder under Ledelse af Turistchef Ovesen, der velvilligst har stillet sig til Raadighed under Aarsmødet.

Kl. 14,00: Repræsentantskabsmøde i Haandværkerforeningen, som kan overværes af alle Mødedeltagere, som ønsker det, dog har kun de valgte Repræsentanter Stemmeret.

Kl. 17: Afslutning og Indkvartering.

2. Dag, Søndag den 21. Maj: Udflugt til Kalø Vig og Mols.

Mødedeltagerne, der er indkvarteret i og omkring Randers samt nord, syd og øst for Randers, samles ved Haandværkerforening:n (Jernbanegade) Kl. 8,00 og under ledelse af Landinspektør Schrøder og Adjunkt Rooskjær køres fra Randers præcis Kl. 8,30 over Robdrup til Slægtsgaardsejer H. C. Hansen, hvor dennes fine jydskes Stampopper og Plage beses. Turen fortsætter derfra til Rønede Hotel, hvor man mødes med Deltagerne fra Djursland-Mols-Kaløvigegnen og øvrige Dele af Amtet.

Kl. 10,30 samles alle Deltagerne, Gæster som Værter, paa Hotellet. Den medbragte Mad spises og der drikkes Kaffe. Adjunkt Rooskjær og Landinspektør Schrøder, Randers, giver historiske Oplysninger.

Kl. 12,00 Afgang fra Rønede. Deltagerne kan her dele sig og enten bese Kalø Avlsgaard med den nyoprettede Prøvestation for Kvæg eller bese Slotsruinen under kyndig Ledelse.

Kl. 13,00 Samling ved Strandpavillonen (ved Kalø) og derefter køres Mols rundt og man beser den mindrige og naturskønne Egn.

Kl. 15,00 Ankomst til Ebeltoft. Byen, Farvergaarden m. v. beses.

Kl. 16,30 Middag paa Hotel Skansen. Magister Ellekilde vil her fortælle nye Molbohistorier.

Kl. 18,30 Afslutning.

Turistchef *Ovesen*.
Tlf. Randers 4580.

Søren N. Sørensen,
Mygind pr. Randers.
Tlf. Hinse 9.

N. Slemming,
Hammelev pr. Grenaa,
Tlf. Grenaa 119.

Det herlige MOLS

Det er nærliggende at drage en Sammenligning mellem Foreningens skønne Tur i Sønderjylland og den Tur, der nu forberedes fra Rønede til Æbeltoft, gennem Mols-landet. Intet Sted taler til os som Landskabet omkring Dybbøl. Skønt er det og med den historiske Baggrund, der giver Skønheden sin Dybde. Paa Molssturen vil vi komme til at opleve Indtryk, der fuldt staa paa Højde med den smilende og frodige Egn omkring Alssund. Man paastaar, at intet Sted i Danmark er paa saa faa Kvadratmile samlet saa meget dansk Natur fra alle Landet Egne. Den historiske Baggrund er ogsaa i Orden, selv om Minderne om de historiske Begivenheder ikke ligger os saa friskt i Sinde som om Sønderjylland.

Fra vort Samlingssted i Rønede, hvor Landevejene fra Aarhus, Randers, Grenaa og Æbeltoft mødes, kører vi ned ad en »fynsk« Vej, hvor levende Hegn, omgivet af frodige Marker og Skov, ned til Kaløvig. Vejen opfordrer ikke til de store Hastigheder, Oversigten er ikke god, og der har da ogsaa været rejst Krav om Anlæg af en ny Landevej tværs gennem Hestehaven. Der stod Gny om dette Krav. Naturfredningsforeningen maatte mobilisere alle sine gode Kræfter for at undgaa »Stregen« tværs gennem det smilende Land. I første Omgang sejrede Fredningsvennerne, men hvor længe kan de holde Stand mod Bilisternes Krav om Veje til store Hastigheder. Paa Turen maa vi dog være glade for Bilerne. Hvordan skulde vi ellers naa at gøre Mols paa nogle faa Timer.

For Enden af Bakken falde de grønne Mure om Vejen, og pludselig ser vi Silhuetten af Kalø med Slotsruinens

Den gensidige Forsikringsforening for Haglskade for Jord- brugere i Sjællands Stift, »Hagl Sjælland«,

er Medlemmernes egen Forsikring, er velkon-
solideret og godkendt af Handelsministeriet,
optager nye Medlemmer uden Indskud. Hen-
vendelse til Foreningens Sogneformænd eller
Foreningens Kontor, under Adresse.

Hagl Sjælland, Bakkegaard, Slaglille pr. Sorø.

stoute Barfred paa Baggrund af den skønne Kalvø Vig. Tværs over Vigen ser vi den karakterfulde Profil af Møls. Vi gamle Molsfarere, som ikke rigtig regner en Sommer for noget, hvis vi ikke een Gang har vandret gennem Molsbjergene, nikker genkendende til Agri Bavnehøj omgivet af sit Hof af Høje, og vi lader Blikket glide videre til Trehøje og videre ned over Knebel Vig eller Ellemandsbjergets mystiske mørke Hoved, som nu synes at ligge lige over Knebel, men som senere paa Turen flytter sig længere og længere mod Syd, helt ned paa den sydligste Del af Helgenæs.

Paa Kalø Ruin møder vi Historien. Erik Menveds gamle Borg, hvor Gustav Vasa såd fængslet, dog ikke i det uhyggelige Borgtaarn, men tværtimod med saa megen Frihed, at han en skønne Dag via Lübeck tog hjem til sit elskede Sverige. Et Aarhundrede senere laa Præsten i Vejlbj i Lænker i Fangetaarnet.

Paa dette Slot sad Kongens Lensmand, indtil Ulrik Frederik Gyldenløve, der fik Slottet overdraget af Frederik d. III, fandt Stedet lidt for afsides og i 1672 delvis nedbrød Slottet for at bruge Munkestenene til Charlottenborg paa Kongens Nytorv. Munkestenene kan vi dog ikke finde i det nuværende Charlottenborgs Facader, men skal søges i Funderingsbuer og lignende Steder.

I 1902 blev man i Nationalmuseet opmærksom paa, at den gamle Ruin paa Kalø var ved helt at smuldre bort. I 1903 begyndte Restaureringsarbejdet, idet Ejeren af Kalø Gods, Baron J. M. Jenisch, ydede Halvdelen og Staten den anden Halvdel af Udgifterne. I Restaureringsarbejdet deltog dengang en ung Arkitekt C. M. Smidt, i hvis Lod det skulde falde igennem hele sit Liv at følge dette Arbejde. Den første Restaureringsperiode standsede i 1909, da Pengene var brugt op, men i 1931 blev det klart for alle, at noget maatte der gøres. Der blev afholdt et Folkemøde ved Borgruinen med 7000 Deltagere, og for de indkomne Midler med Støtte fra et Legat tog man fat paa at give Taarnet en ny Facademur. Arkitekt Smidts sidste Indsats var Ledelsen af den store Udgravning og Restaurering, som gennemførtes under den sidste Krig med LAB Aarhusafdeling som Arbejdsgiver med Bidrag som Beskæftigelsesarbejde fra Staten, fra Aarhus Kommune og fra Ejeren, den nu afdøde Baron Jennisch.

Kalø Ruin er i sig selv saa interessant, at den største Vanskelighed bliver at faa Besøget begrænset. Men vor Tid er knap. Turen er kun lige begyndt.

Ad den smukke Strandvej langs Kalø Vig naar vi Egens, hvor vi drejer op mod Agri. Byen ligger mellem »Bjergene«, og først, naar vi naar helt op paa Højdedraget, finder vi den lille Landsby, hvortil Molbohistorierne særlig knytter sig. Tro nu ikke, at Molboerne af i Dag er af samme Slags som dem i Historierne. Det morsomme ved de Historier er, at de stammer fra andre Dele af Landet, men — maaske fordi Landsbyerne paa Mols længst har henligget uberørte af Tidens »Fremskridt« — er disse Fortællinger blevet hæftet til dette Lands Beboere. Ueberørt er Molsbjergene heldigvis, og gennem udstrakte Fredninger vil de forhaabentlig blive ved at være det.

Fra Agri Bavnehøj, 138 m over Hayet, har vi en glim-

rende Udsigt over vor Rute. Mod Vest ligger Knebel ved den hestekoformede dybe Knebel Vig. Her, som overalt paa Mols, vidner Kæmpehøje og Dysser om store Bopladser, og fra Arilds Tid har Vigen været en naturlig Havn, hvortil selv store Skibe kunde søge Læ. Vigen er meget dyb, indtil 13 m, saa adskillige Fregatter har spejlet deres stolte Rigning i Vigens stille Vand.

Mod Syd ligger Begtrup Vig og bag den Helgenæs med Ellemandsbjerg. Desværre faar vi ikke Tid til at besøge Helgenæs. Naturen er her en ganske anden end paa Mols, langt frodigere. Den minder mere om Taasinge end om Jylland. Helgenæs er forbundet med Mols ved en ganske smal Tange, knap 200 m bred. Tværs over Tangen ligger en gammel Kampestensmur, efter Overlevering bygget af Marsk Stig. I en Præsteindberetning fra 1623 staa der anført: »Saa er der gjort en Stenmur af øster Havet og udi det vestre Hav, med Plankeværk ovenpaa, saa at ingen kunde komme ud af Landet uden Marsk Stigs Minde«. Mere prosaiske Mennesker har fundet ud af, at Diget er et ældgammelt kongeligt Vildtbanehegn. Ved Dragsmur ligger Olaf Ryes Skanser fra 1849.

I Forgrunden, lige under Agri Bavnehøj, ligger Molsbjergenes lynklædte Bakkedrag med de krogede, hvide Stier som Furer i et solbrændt Ansigt. »Bjergene« afsluttes mod Syd af »Trehøje«, hvis Profil netop herfra kommer til sin fulde Ret.

Mod Øst ligger Æbeltoft Vig, som af mange er blevet sammenlignet med Bugten ved Neapel. Smuk er den, især en tidlig Sommermorgen, naar Øen Hjelm paa den anden Side Æbeltoft-Landet ligger netop som en sort Hjelm i Modlyset, naar Husene ved Molskroen lyser rødt op mellem alt det grønne foran Bakkerne ved Lyngsbæk, og naar Vigen selv sender Solen tilbage i skarpe Blink. Eller en Aftenstund, naar »Bjergene« kaster deres mørke Skygge ud over Vigen, mens Æbeltoft lader den nedgaaende Sol gløde i sine Ruder.

Paa Øen Hjelm byggede Marsk Stig sin Røverborg, og herfra hærgede han Landet:

Den Bonde han ganger i Marken ud,
og saar han der sit Korn.
Hjælp os Gud Fader i Himmerig!
nu haver Hjelm faaet Horn.

Fra Agri kan vi nede ved Æbeltoft Vig skimte Bogens Sø. Tæt herved ligger »Haalen« med de fredede Enebærbuske. Forhaabentligvis faar vi Tid til en lille Tur derind, men vi maa give Afkald baade paa »Daalerne« og »Tinghulen«, hvor der holdtes Herredsting, og paa »Femmøller«. Af de fem Vandmøller er der kun fire tilbage, nemlig »Ovenmølle«, »Kerrismølle«, »Gladsmølle« og »Skovmølle«. Paa Hjemturen fra Æbeltoft til »Hovedlandet« kan Turen dog lægges over Femmøller. Hvis De faar Tid, staa saa af og lyt til Møllevandets Rislen.

Mit Ønske til Dem er, at De vil blive saa betaget af Mols, at De næste Gang sætter Bilen, tager Stokken i Haanden og giver Dem Stunder til rigtig at se Bjergene efter i Fugerne. Saa vil De opleve noget!

Af Landinspektør Schrøder.

Foreningens Regnskab

1. Januar — 31. December 1949

INDTÆGTER

	Regnskab	Budget
Indgaaet Kontingent	29.549,00	30.000,00
Tilskud til Bladet	610,00	800,00
Annonceindtægt	665,84	1.600,00
Renter	111,98	100,00
	<u>30.936,82</u>	<u>32.500,00</u>

UDGIFTER

Tryksager og Kontorartikler	539,95	800,00
Porto	2.063,58	
÷ refunderet	1.581,00	800,00
Gager:		
Kontorlederen	4.500,00	4.500,00
Juridisk Konsulent	500,00	500,00
Revisor	500,00	500,00
Husleje, Telefon, Reng. og Varme	1.710,52	1.800,00
Rejse- og Mødeudgifter, Annoncer	3.550,53	4.300,00
Diverse	462,64	900,00
Medlemsbladet (Udgifter ialt Kr. 8.943,53):		
Trykning	4.658,75	6.000,00
Forsendelse	2.705,00	3.200,00
Redaktionshonorar	900,00	900,00
Klichéer & Artikler, Annonce- provision	679,78	1.200,00
Arkivet:		
Magister Ellekilde	6.000,00	6.000,00
Tilbagebetalt Honorar for ikke foretaget Undersøgelse	÷ 175,00	0,00
	<u>27.014,75</u>	<u>31.400,00</u>
Overskud	3.922,07	1.100,00
	<u>30.936,82</u>	<u>32.500,00</u>

Foreningens Status

pr. 31. December 1949

AKTIVER

Kassebeholdning	300,00
Postgiro	335,56
Privatbanken	3.995,37
Amagerbanken	4.533,59
- (spærret)	310,47
Slægtsbøger:	
Saldo den 1. Januar 1949	400,00
Afskrevet	200,00
Inventar:	
Saldo den 1. Januar 1949	261,00
Afskrevet	61,00
Forudbetalt Leje (14/4 1950)	437,50
	<u>10.312,49</u>

PASSIVER

Skyldige Omkostninger	109,95
Medlemskontingenter 1950	35,00
Kapital-Konto:	
Saldo den 1/1 1949	5.345,47
Lovmæssig Reservefond (Bidrag fra livsvarige Medlemmer)	300,00
Dispositionsfond:	
Saldo d. 1. Jan. 1949	600,00
Henlagt Aarets Oversk. 3.922,07	4.522,07
	<u>10.167,54</u>
	<u>10.312,49</u>

Ovenstaaende Driftsregnskab og Status er udarbejdet paa Grundlag af det for Foreningen førte Bogholderi, som vi har revideret.

København, den 28. Februar 1950.

Bent Watt Boolsen,
Revisor.

K. Foged,
statsaut. Revisor.

Budget for Aaret 1950

Jugeret Kontingent-Indtægt	28.000,00
Renteindtægter af Bank- og Giro- beholdninger	150,00
	<u>28.150,00</u>
Tryksager, Duplik. & Kontorartikler	500,00
Porto	600,00
Gager:	
Kontorleder K. Nielsen .	4.500,00
Juridisk Konsulent	500,00
Revisor	500,00
	<u>5.500,00</u>
Husleje, Telefon, Reng. og Varme .	1.800,00
Rejse- og Mødeudg. samt Annoncer .	4.000,00
Diverse (Akkvisition, Diplomsag m. v.)	2.550,00
Medlemsbladet:	
Trykning (4 × 1000) ..	4.000,00
Forsendelse	2.800,00
Red.honorar (4 × 150,-)	600,00
Klichéer & Artikler	600,00
	<u>8.000,00</u>
÷ Tilskud & Annonceindt.	800,00
Tilskud til Arkivarbejde	6.000,00
	<u>28.150,00</u>
	<u>Overskud 0,00</u>

Mols. Posekær Stenhus.

Slægtsgaardsforeningens Aarsfest den 21. Maj 1950

Mel.: Du danske mand.

Vi farer over Danmarks Land,
vi flyver, vi kører Bil.
Vi ser fra Ruder Blink fra Vand
ved Bøge, ved Eg og Pil
i Grøfter og i Søer
i Jylland og paa Øer.
Fra Bakker — Slugter møder
vi frem fra de tusind Hjem.

I Paasken sorte Agre laa,
og grønne var Vang og Eng.
I Aar vi tidligt kunde saa.
Den Vinter var ej streng.
Saa kom da Maj den blide,
og snart skal Kornet skride.
Og snart skal gyldne Vange
faa Lader og Lofter fyldt.

Og naar vi saadan fo'r, vi saa
paa Huse og Gaarde, hvor
i Byer altid Gaarde laa
omkring paa den danske Jord.
Og no'en for nys var bygget,
i andre har man hygget
sig støt fra gamle Tider,
da Oldefar kun var Dreng.

Maskinen maler nu i Takt
i Bindingsværksgaarden. — Men
de røde Gaarde, der blev lagt,
de minder os om igen:
De Tider, da man finder
en Le, men ingen Binder.
Men Kornet er det samme
og Slægterne ligesaa.

Det staar saa sært i Mindets Glans,
hvordan de i svunden Tid —
ved Juletid og ved Sanct Hans
tog fat med den samme Flid.
Hvergang, naar Solen started,
vor gamle Mor har kartet,
de efter Davre kørte
i Marken med Vogn og Plov.

Hvor Bedstefar sin Hvile fandt
paa Bakken i Kirkens Ly,
gaar Slægtens Børn fra hver sin Kant
til Skole i Sognets By.
Fra Tider, der er svundne,
fra dem, vi selv er rundne,
af Klokker Solen ringes
i Slægt efter Slægt til Fred.

I Jyllands Hjerter sammen staar
vi her ved en gammel Borg.
Vi mødes, naar et Aar der gaar —
med Glæde paa Skift med Sorg.
Velkommen skal I være,
I, som i Fred vil ære
de svundne Slægters Virke
og dem, som nu iler frem.

I Gaarde, som gav Læ og Brød, —
men altid i samme Slægt, —
fornyet altid efter Død,
der finder I Kraft og Vægt.
De staar, som de har staaet,
naar hundred Aar er gaet.
Mod Storm og Kulde skærmed
de Fædre og deres Børn.

S.

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3

KØBENHAVN V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan i Landejendomme
og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Landsbykirken — Slægternes Hus

Af Kommunalærer P. Rønn Christensen

For utalte Generationer har Landsbykirken været et fast Punkt i Tilværelsen. Slægt efter Slægt er blevet døbt og viet inden Kirkens Mure og har fundet det sidste Hvilested i Kirkegaardens indviede Jord. Fromme Sjæle har i dette Gudshus fundet Opbyggelse for deres Tro og Trøst i deres Sorg. Kan man tale om et Midtpunkt, hvorom Landsbyens og Sognets Liv i Sorg og Glæde gennem 20-30 Genererationer har samlet sig, da maa det være her i Sognekirken. Kunne disse Stene tale, da vilde mere end paa nogen som helst anden Maade Sognebeboernes, de levende Menneskers. Historie træde lyslevende frem fra de svundne Tider! Nu tier imidlertid Stenene, og det er kun meget lidt, man kan faa at vide om det Liv, som Kirkebygningen har været Ramme om. Men Rammen er tilbage, og den er nok en nøjere Undersøgelse værd.

Med den største Respekt og Ærbødighed vender vi Tankerne mod den ældste Slægt, der har været med til at udforme den danske Landsbykirke, nemlig selve Kirkens Omstændigheder, der knytter sig til de gamle danske har udført. I hele Verden findes der simpelthen intet tilsvarende til de ca. 1600 gamle enkeltbygninger, som den Dag i Dag præger det danske Landskab, og som næsten alle maa være opført i Tiden omkring 1100-1150. Ejenommeligt nok er det meget lidt, vi ved om de nærmere Omstændigheder, der knytter sig til de gamle danske Landsbykirkers Opførelse. Selv Spørgsmaalet om, hvem der har ladet Bygningerne opføre, staar stadig aabent. Forskningens sidste Standpunkt maa vist siges at være det, at de første Sten-Kirkebygninger paa Landet i Danmark som Bygherrer har haft Kongen, de højeste gejstlige og de

mægtigste Stormænd, og at Bønderne saa er fulgt efter i andre Sogne.

Sandsynligheden taler for, at Stenkirkerne mange Steder har afløst Trækirker, der efter Kristendommens Indførelse er blevet opført paa de gamle Gudehovs Plads, men Oplysning om disse første danske Kirker savnes næsten fuldstændigt — maaske har de været af samme Type som den Trækirke fra Begyndelsen af 1000-Tallet, man har fundet Spor af under »Lille Vor Frue« i Lund. Væggene bestod her af kløvede, lodretstaaende Egestammer, forbundet med smalle Trælister, medens Taget blev baaret af en Række Stolper, som var anbragt længere inde i Kirkerummet.

Med Rette kan man sige, at enhver af de 1600 Stenkirker i »romansk Stil«, der udgør vor kostelige Arv fra Slægterne i 1100-Tallet, har sit Særpræg. Ingen er fuldstændig ens. Alligevel lader en Hovedtype sig uden Vanskelighed opstille.

Grundplanen i den danske Landsbykirke bestaar af et »Skib« bygget i Længderetningen Øst-Vest og formet som et Rektangel, ofte med Længden lig den dobbelte Bredde; gennem »Triumfbuen« slutter sig hertil mod Øst et noget smallere Kor, der ofte er omtrent kvadratisk.

Til Byggemateriale er i de allerfleste romanske Landsbykirker anvendt Kampesten, som jo i rigelig Mængde siden Istiden fandtes strøet ud over det ganske Land. Disse Granitblokke var saaledes lige for Haanden, og de udgjorde et smukt og holdbart — ja, uforgængeligt —, men unægtelig, hvis det skulle tidannes, ogsaa et temmelig besværligt Byggemateriale. Paa Sjælland opbyggede man som Regel Kirkemurene af kløvede Kampesten og nøjedes med at tilhugge Stenene ved Vinduerne og Dørene eller ved Hjørnerne, men i Jylland er ikke mindre end 730 Landsbykirker oprindelig opført med Ydersiden helt igennem af tilhugne Kvadre. Naar man hører, at der til hver Kirke er medgaaet gennemsnitlig 1500 Kvadre, hvoraf adskillige er hugget i buet Form, maa den Arbejdsindsats, som her er præsteret af vore Forfædre i 1100-Tallet ved Hjælp af ganske enkle Redskaber, Mejsel og Hammer, uvilkaarligt aftvinge os den dybeste Respekt. De svære Kirkemure er ca. 1 Meter tykke og er bygget som saakaldte »Kassemure«, d. v. s. de bestaar af en ydre og en indre Skal med et Mellemrum opfyldt af større og mindre Sten. Alle Sten er lagt i en Mørtel saa god, at man ofte ved Kirkereparationer kommer ud for den Kendsgerning, at Stenen er lettere at sønderbryde end den Mørtel, den er lagt ned i.

Foruden Graniten finder man andre Materialer anvendt ved Opførelsen af vore gamle Landsbykirker, især Kalksten. Efter Midten af 1100-Tallet begynder man ogsaa at anvende Teglsten (»Munkesten«).

Soderup Kirke. Holbæk Amt.

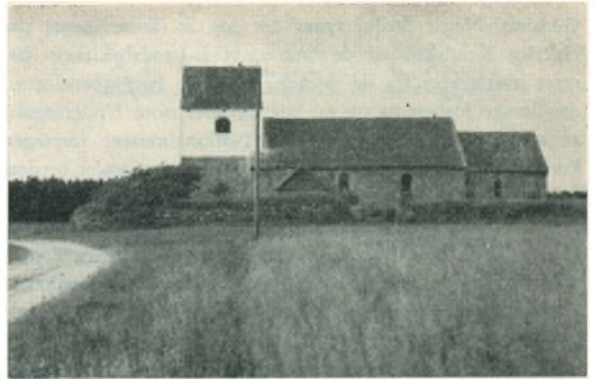
Den Slægt, der rejste Kirkerne, har naturligvis ogsaa forsynet Kirkerummet med det *Inventar*, som man fandt paa krævet, men en stor Del af det oprindelige Kirkeudstyr er siden i Tidens Løb forsvundet og er blevet erstattet med noget andet, som bærer senere Tidens Stilpræg. De fleste Steder træffer man dog endnu den gamle Døbefont, ofte hugget i eet Stykke Kamp; i den er altsaa nu i hvert Fald et Par og tyve Generationer af Sognets Beboere blevet døbt. Og kikker man lidt nærmere paa det maledede fyrretræspanel paa Alteret bag ved Alterdugens alt for sirlige Broderier, finder man der mange Steder det oprindelige Alterbord, opsat i smukke Granitkvadre. Ja, man skal ikke blive alt for overrasket, om man midt paa Alterbordet finder en stor Sten med en lille firkantet Fordybning, som indeholder »Rester« af den Helgen, til hvilken Kirken i 1100-Tallet blev indviet. Saa vide historiske Perspektiver kan aabne sig i en ganske almindelig dansk Landsbykirke!

Men ogsaa Middelalderens Slægter efter 1100- og 1200-Tallet har sat deres Præg paa den typiske Landsbykirke — baade indvendig og udvendig. Den romanske Stil afløstes i 1300-Tallet af den gotiske, og de Forandringer, som Kirkebygningen og dens Inventar undergik i 1300-Tallet, bærer derfor Præg af den nye Stilart.

Det var ikke faa Forandringer, der blev gennemført. Ingen senere Slægter har som Middelalderens bragt Ofre til deres Kirkebygning, dens Udsmykning og Vedligeholdelse. Endnu fem Aarhundreder senere mærker vi tydeligt, hvilken dominerende Stilling Kirken dengang har indtaget i Menigheds Bevidsthed; vi maa fastslaa, at det var i Middelalderen, Landsbykirken oplevede sin Storhedstid.

I Slutningen af Middelalderen blev det i de fleste af Landets Egne almindeligt at forsyne Kirken med et Taarn, at tilbygge Vaabenhus og at indbygge Kryds- eller Stjernehvælvinger i Skib og Kor i Stedet for Bjælkeloftet. De nye Hvælvinger saavel som Kirkerummet i det hele taget forsynedes med Kalkmalerier, der virkede dekorative, og samtidig var som en Slags Billedbog for det store Flertal af Menighedens Medlemmer, der ikke kunne læse. Billederne fortæller — ofte i temmelig drastisk Form — Historier fra Bibelen, fra Helgenkrøniker eller fra det daglige verdslige Liv. Nogle Kirker var allerede i den romanske Tid blevet forsynet med Kalkmalerier, men disse var af en helt anden Type — ofte forestillende den sejrende Kristus eller Kristus i Højsædet, skuende ud over Menigheden.

Den Slægt, der gennemførte Reformationen i Danmark, satte ogsaa sit Præg paa Landsbykirken. De fleste Kalkmalerier overkalkede, saaledes at man i vore Dage med Møje og Besvær maa banke adskillige Lag Hvidtning af for at faa fremdraget de sjældne gamle Billeder igen. Desuden fjernedes Vievandskar og Helgenbilleder, der indrettedes Stolestader, Prædikestol m. m., alt i Overensstemmelse med den nye Form for Gudstjenesten. Adskilligt viser os dog, at det ægte danske Sindelag, der foretrækker en rolig Udvikling frem for en voldsom Omvæltning, heller ikke har fornegtet sig ved denne Lejlighed. Ikke saa helt faa Steder finder vi Helgenbilleder bevarede lige fra Middelalderen, og temmelig ofte ses det middelalderlige Krucifiks hængende over Triumfbuen eller paa Skibets Nordvæg, eller

Lørup Kirke. Hjørring Amt.

der kan være Tale om andet middelalderligt Kirkeinventar, som stadig er i Brug; saaledes har f. Eks. Torslev Kirke i Nordjylland en Altertavle, hvis Midterparti hidrører fra den gamle, katolske Tavle, medens Sidefløjene er tilføjet efter Reformationen. Man har dog vistnok ment, at de »katolske« Figurer, Sct. Peter med Nøglen til Himmerige o. s. v. har trængt til at blive suppleret af et eller andet, som mere end de sædvanlige Djævlensigter, Havfruer og andre mærkelige Væsener kunne minde om den nye Tid; derfor er det vel, at man paa Topstykket af Tavlen har anbragt — to Billeder af Luther og Melanchton!

Slægterne efter Reformationen har ogsaa efterladt deres Spor i den gamle Landsbykirke; det er særligt Prædikestole, Altertavler, Stolestader og Epitafier (Gravmindesmærker), som nu bringer os Bud fra Kirkefolket i 1500-, 1600- og 1700-Tallet. De forskellige Stilarter fra disse Aarhundreder er repræsenterede i Kirkeinventaret, men nægtes kan det ikke, at Adelsvælden og Enevælden i det store og hele kom til at betyde en Nedgangsperiode for den danske Landsbykirke. Mange Steder var der ligefrem Tale om, at det ærværdige Gudshus forfaldt, og sjældent er det ikke — ja, det er vel snarere Reglen —, at Kirkebygningen endnu i vore Dage raaber til Himlen om Saar, der tilføjes den i disse Aar, og som aldrig siden er blevet rigtig lægte.

Heller ikke Slægterne i 1800-Tallet kan sige sig fri for at have faret ilde med Landsbykirken. I Begyndelsen af Aarhundredet grasserede den forfærdelige Egetræsmaalning. Uden Busel lod man Kirkeinventarets skønne, gamle Farver overmale, saa at Kirken til sidst fremtraadte som »ensrettet« egetræsmalet efter Tidens Smag. Og i sidste Halvdel af Aarhundredet tog man fat paa yderst haardhændede »Restaureringer«, der skulle føre Kirken tilbage til »den oprindelige Skikkelse«, hvilket betød, at man med haard Haand kasserede Inventar og Udsmykning (eller Tilbygninger og Ombygninger) fra de senere Aarhundreder — en Fremgangsmaade, som vi nu finder højst anstødelig og pietetsløs.

Og nu vor egen Tid, da Kirkerne jo de fleste Steder er overgaaet til at være Sognebeboernes Ejendom? Ja, stadig flere Steder kan man glæde sig over den Nænsomhed og Forstaaelse, der præger Nutidens Behandling af det gamle

Gudshus. Nogle Steder synes det dog at skorte meget paa virkelig Kendskab til de Skatte, vi i Landsbykirken har faaet overleveret fra de svundne Slægter. Forhaabentlig vil den længe forberedte og nu paabegyndte store Undersøgelse af alle Danmarks Kirker, som Nationalmuseet foretager, kunne bøde noget herpaa. I Lighed med det noget bredere anlagte svenske Søsterværk vil Værket »Danmarks Kirker« komme til at indeholde omhyggelige og grundige topografisk ordnede Beskrivelser af samtlige ældre Kirkebygninger med Inventar m. m. Foreløbig er udkommet Københavns, Sorø, Præstø, Maribo og Thisted Amter. Hvert Bind (Amt) udgør en Helhed og sælges for sig.

Ja, vi bør værne om vore gamle Landsbykirker, som vi har arvet fra tidligere Slægter, og vi bør huske paa, at det ikke er sømmeligt at vanrøgte Guds Hus. Hvad siger ikke Peder Palladius:

»Derfor bør I have denne Sted og Kirke kærest over alle andre Huse i Verden, fordi det er Guds Hus og som Vor Herre Kristus siger »min Faders Hus«. Alle andre kostelige Slotte og Herregaarde, Københavns Slot, Kalundborgs Slot, kostelige Bygninger i Købstæder og Landsbyer, lader Gud være Menneskenes Huse, men din Sognekirke er *Guds Hus!*«

MEDDELELSE

FRA FORENINGSLEDELSENS MØDER

Aar 1949 den 15. December, Kl. 10 Form., afholdtes paa Ingeniørhuset i København

Forretningsudvalgsmøde:

Medlemmerne var mødt. Endvidere var efter Anmodning mødt Medlemmer af Femmandsudvalget Hofjægermester Cederfeld de Simonsen og Parcellist N. Larsen samt Kontroleder K. Nielsen og Sagfører M. Hesselbjerg.

1. Foreningens Økonomi:

Bogholder Nielsen gjorde Rede for denne. Foreningen vil ved Afslutningen af Aaret have en kontant Formue paa ca. 8600 Kr.

Bogholder Nielsen fremlagde et Budget for 1950, der drøftedes og vedtoges med Bemærkning, at det vil blive forelagt paa Bestyrelsesmødet i Februar 1950.

2. Foreningsbladet:

Man drøftede Mulighederne for at nedsætte Udgifterne ved Forøgelse af Annonceindtægterne.

3. Diplomsagen:

Gdr. J. Jensen foreviste Tegninger til Diplom, der er optrykt i »Slægtsgaarden« Nr. 47.

4. Foreningens Arbejdsprogram:

Formanden forelagde Udkast til en Redegørelse for Foreningens Virksomhed og Program beregnet til Instruktion for Foredragsholdere og Amtsbestyrelser.

Konjunkturbestemt Rente:

Sagfører Hesselbjerg forelagde en Redegørelse for Spørgsmaalet. Efter Indbydelse var mødt Kontorchef Thomsen, Dansk Sparekasseforening, der tidligere havde faaet Redegørelsen tilsendt, og som udtalte, at Sparekasseforeningen var interesseret i Spørgsmaalet og selv arbejdede med dette. Det vedtoges at arbejde videre med Sagen.

Aarsmødet i 1950:

Sognefoged Slemming meddelte, at Amtsbestyrelsen for Randers ønskede, at Mødet blev afholdt i Randers, og han vil nu tilrettelægge dette.

Forretningsudvalget.

Aar 1950 den 1. Marts afholdtes paa Hotel »Hafnia« i København

Møde i Forretningsudvalget

Mødt var Medlemmerne Markersen, Jens Jensen og N. Slemming. Endvidere var efter Anmodning mødt Bogholder Nielsen, Revisor Foged og Sagfører Hesselbjerg. Udvalget gennemgik Dagsordenen for Hovedbestyrelsesmødet. Det vedtoges at henstille til Hovedbestyrelsen, at der nedsattes et Udvalg til at tage sig af Andragender om Legater til Arkivarbejdet.

Forslag til Budget for 1950 blev udarbejdet. Det vedtoges at foreslaa Hovedbestyrelsen at forsøge at engagere Studenter til i Sommerferien at hverve nye Foreningsmedlemmer. Paa Forslag af Slemming vedtoges det at foreslaa, at Repræsentantskabsmøde afholdes i Randers den 20. Maj med Udflugt til Rønne, Mols og Æbeltoft den 21. Maj.

Aar 1950 den 1. Marts afholdtes paa Hotel »Hafnia«, København,

Møde i Arkivudvalget

Mødt var Jens Jensen, Jørgen Petersen, Gunnar Knudsen, Ellekilde og Hofmansen.

Der drøftedes en Plan om Undersøgelse om sønderjyske Frigaarde, og det overlodes til Hofmansen at undersøge Virkeliggørelsen heraf. Det vedtoges at henstille til Hovedbestyrelsen, at Tillæg 15 pCt. til Betaling for Undersøgelser for Ikke-Medlemmer bortfalder indtil videre. Diplomsagen blev drøftet.

Ellekilde forelagde Regnskabet, og det vedtoges, at der i 1950 anvendes saa mange Penge som muligt til Folketællingsundersøgelser. Hofmansen aflægger Beretning om Arkivvirksomheden i 1949, og Formanden takkede Hofmansen for det gode Arbejde, der er udført.

Aar 1950 den 2. Marts afholdtes paa Hotel »Hafnia«, København,

Hovedbestyrelsesmøde

Alle Medlemmer var mødt. Endvidere var efter Anmodning mødt Bogholder Nielsen, Revisor Foged og Sagfører Hesselbjerg. Arkivar Hofmansen kom senere til Stede.

1. *Foreningens Økonomi*

Regnskabet for 1949 blev gennemgaaet og godkendt. Det viste et Overskud paa 3922 Kr. 07 Øre. Formue 10,167 Kr. 54 Øre.

2. *Forslag til Redegørelse for Foreningens Virksomhed*

Man drøftede et af Formanden udarbejdet Udkast. Der nedsattes et Udvalg bestaaende af J. Petersen, Jens Jensen og Bjergskov til at udarbejde Redegørelse for Foreningens første Virkeaar.

3. *Budget for Aaret 1950*

Forslag til Budget balancerende med 28,000 Kr. blev vedtaget.

4. *Foreningsbladet*

Det vedtoges for 1950 at udsende 4 Numre af Bladet.

Cederfeld de Simonsen fremsatte Forslag om, at Indholdet i Bladet »Slægtsgaarden« blev ændret saaledes, at det foruden historiske Oplysninger kom til at indeholde lødigt Stof og oplysende Artikler af Interesse for Landbruget i Dag. Det vedtoges at nedsætte et Udvalg, bestaaende af Cederfeld de Simonsen, Bjergskov og Jens Jensen til at fremkomme med Forslag til ændret Bladindhold.

5. *Slægtsgaardens arkiver*

Det vedtoges indtil videre at lade tidligere omtalte 15 pct. Tillæg paa Undersøgelser for Ikke-Medlemmer bortfalde. Der nedsattes et Udvalg, bestaaende af Markersen, Jens Jensen, Slemming, Arkivar Ellekilde og Kontorchef Gunnar Knudsen til Undersøgelse af de Opgaver, som Foreningen kan ønskes udvidet med i Tilfælde af, at man fra Legatinstitutioner kan opnaa Tilskud. Udvalget skal tillige tage sig af Spørgsmaalet om Ansøgninger om Legater.

6. *Diplomsagen*

I Anledning af, at der er indkommet Anmodning om Udstedelse af Diplom fra 36 Medlemmer, vedtoges det, at Sagen forelægges Repræsentantskabet til Klargørelse af, om Diplom skal udstedes.

7. *Lovændringer*

Det vedtoges at lade følgende Lovændringsforslag komme til Afgørelse ved Repræsentantskabsmødet:

- a. Hovedbestyrelsen foreslaar, at der i Lovene indføres Bestemmelse om, at et Lovændringsforslag skal være indgivet til Foreningens Hovedbestyrelse inden et Aars 1ste Februar for at kunne komme til Behandling ved Repræsentantskabsmødet samme Aar.
- b. Fra Bornholmafdelingen foreslaas Lovændring saaledes, at Betingelse for Optagelse af fremtidige nye Medlemmer i Foreningen bliver, at Ejendommen har været i Slægtens Eje i mindst 100 Aar og mindst 3 Generationer.

Af Frisernes Saga

Af P. Simonsen

Ved den sønderjyske Vestkyst, kun et Par Kilometer norden for Grænsen, løfter der sig over flade Hede- og Marskstrækninger en Bygning af usædvanlig Art: Over lave, røde Mure hæver der sig et Straatag saa højt og stort, at der ikke her i Landet findes dets Lige. Det er »Vester Anflod«, den eneste Frisergaard paa dansk Grund. Oprindeligt rummedes under det store Tag alle Gaardens Rum, men nu er der bygget et særligt Stuehus ved Siden af, og Rumdelingen i det oprindelige Hus er nu den, at der i den ene Ende er et Laderum, 14 m mellem Ydervæggene, 10 m højt til Tagaaesen, i den øvrige Del af Bygningen 3 Etager, Kostald fornedet, derover Svinestier og øverst Pulterkamre, Sædeloft osv. Man føler, naar man staar der, et Pust af en fremmedartet Kultur, der hverken er tysk eller dansk. Og det er jo ogsaa Sandheden, at Friserne er hverken danske eller tyske, men netop Frisere. Med egne Skikke, eget Sprog og en Følelse af at være noget for sig, har de hævdet sig her ude langs Nordsøkysterne som et af Europas mindste og mindst kendte Folk. Tyskerne har simpelthen benægtet deres Eksistens som Folk, og i Hannover og Oldenburg er deres Særpræg da ogsaa snart helt udvisket, mens det holder sig bedre henimod Grænseegnene mod Holland; i Nordholland er Friserne i høj Grad et selvstændigt Element, i Sydslesvig ogsaa. Deres Styrke er den, at ingen andre kunde tumle Havet, men de kunde; de byggede Diger og skabte Land, de opdyngede kunstige Høje, de saakaldte »Warft«er, hvor Gaardene kunde ligge i Fred for Stormfloden, og de dyrkede igennem Aarhundreders ensomme og til Tider dødsens farlige Liv paa de smaa Øer en Trofasthed op, som idag binder en Friser til hans Warft, hans Ø, hans Hjemstavn stærkere end vel nogen anden er det. Klart er det, at de ikke taalte nogen Herre over sig. Naar Ordsproget kan sige: »Gud skabte Havet, men Friserne Kysten«, skulde de saa ikke have Eneret til disse Kyster? Der-

c. I Tilfælde af, at Repræsentantskabet vedtager, at der ikke skal udstedes Diplomer, skal Lovene ændres i Henhold hertil.

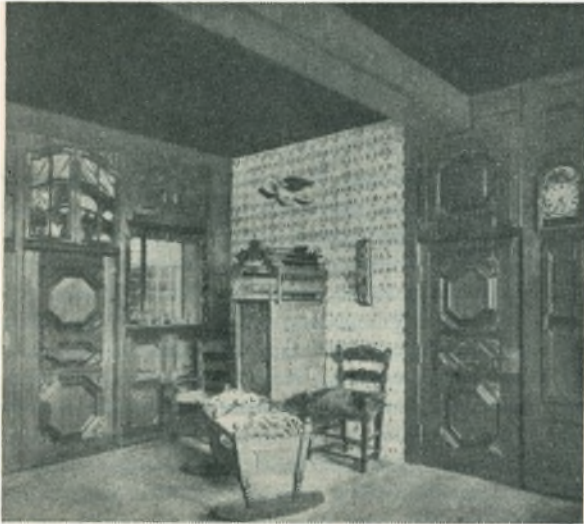
8. *Medlemsforhold*

Det overlodes til Forretningsudvalget at forsøge at engagere Studenter til i Sommerferien at tegne nye Medlemmer til Foreningen.

9. *Aarsmøde og Repræsentantskabsmøde i Aar*

Det vedtoges at afholde Repræsentantskabs- og Aarsmødet i Dagene 20. og 21. Maj i Aar. Repræsentantskabsmødet afholdes i Randers den 20. Maj, og den 21. er der Udflugt over Rønne og Mols til Æbeltoft.

Forretningsudvalget.

En frisisk Stue.

for kom allerede Karl den Store til kort overfor dem, Kong Abel fandt sin Død derude, og da Friserne endelig erkendte, at de politisk kun var smaa og maatte føje sig, gjorde de det med Forbehold. »De kongerigske Enklaver« kalder man visse Omraader paa den sønderjyske Vestkyst, som gennem Aarene indtil 1920 udgjorde særlige Administrationsomraader og skabte evindelige, politiske Forviklinger; og før deres Tid, i Middelalderen, var »Kongens Umland« de Egne, som nok anerkendte Dannerkongen, men ikke Tingene i Viborg og paa Urnehoved. I Aarene 1832-64 var Friserne de hidstigste Slesvig-Holstenere, fordi Haabet om et frit Slesvig-Holsten for dem var Haabet om politisk og kulturel Anerkendelse som et eget Folk og Medindflydelse paa Statens Anliggender. Men »Jernkansleren« Bismarck knuste dette Haab, og Friserne forstod, at af Tyskerne kan de aldrig vente sig noget godt, og de kastede deres Stemmer paa de danske Kandidater ud fra en sikker Overbevisning om hos Danskerne at kunne blive respekterede som det, de er, Frisere. Dette stolte Folk, hvis Tilslutning til Danskheden altsaa ikke er et Løfte om at blive som vi, men en Kompliment til vort Demokrati og vor Tolerance, er i de senere Aar ganske naturligt begyndt at interessere sig for deres egen Historie og deres egen Oprindelse, og om de epokegørende Opdagelser, der er tonet frem, endnu maaske ikke sikre i Detaljerne, men dog klare i Hovedlinjerne, skal der her berettes, idet jeg vil søge at sætte Historiens Tale i saa nær en Tilknnytning til Friserne af idag som muligt.

Det har altid staaet klart, at Frisernes Hjem var Holland, og at de i Sønderjylland var Indvandrere, som Tyskerne og Slaverne var det, men uden disses Tendenser til at trænge voldeligt ind paa andres Ejendom. Stille og ubemærket har de bosat sig paa steder, som var ubeboelige for andre, og derfor har heller aldrig Historikerne opnoteret Begivenheden. Første Gang vi sikkert har dem, er i Vikingetiden, da de med deres Skibe besørgede Melle-

handelen mellem Handelsbyerne Hedeby i Sønderjylland og Dorestadt ved Rhinen. Mange har ment, at de just i Forbindelse med denne Handel slog sig ned i Sydslesvig, og at en bestemt politisk Begivenhed i det hollandske Friesland i 857 havde givet Anledning til en Folkeforskydning nordøst paa op ad Kysten, men ret sandsynligt er det vel ikke, for hverken Politik eller Handel var jo det egentlige for Friserne, som var udprægede Landboere og er det den Dag idag. En romersk Forfatter har givet en anden, mere rimelig Tidsfæstelse, naar han fortæller om de store Stormfloder, der paa Kejser Antonius Pius' Tid forvandlede Ferskvandssøen Flevo til den salte Bugt Zuidersee, og om de Tusinder af Mennesker, der herved blev hjemløse, og som sejlede op langs Kysten og bosatte sig der; dette skal være sket ca. 150 Aar efter Kristi Fødsel. Teorien, at dette er Indvandringen til Sydslesvig, har ikke haft mange fortalere, men synes nu alligevel at være den rette. Tofting i Ejdersted har i de sidste Par Somre været Genstand for omfattende Udgravninger; det har da vist sig, at ca. 150 e. Kr. F. er der paa Marsken første Gang bygget et lille Warft, som siden er forhøjet og udbygget adskillige Gange, og som endnu bærer de 2 Ejendomme, der i Dag hedder Tofting. Fyldlagene er 4 m tykke, og i dem er hver eneste af de sidste 45-50 Generationer repræsenteret ved Fund af Hustomter, Ildsteder, Lerkrukker, Landbrugsredskaber og tykke Møddinglag. Der er intet Hul i Bebyggelsen, men heller intet i Kulturudviklingen; der er altsaa ingen Tvivl mulig: Egnens nuværende Beboere er Frisere, altsaa har der her boet Frisere i mere end halvandet Aartusinde, altsaa var det ogsaa Frisere, som tog Land her ca. Aar 150, just som Flygtningene fra de store Stormfloder i Holland var paa Farten efter en ny Bopæl. Som en yderligere Underbygning kan vi anføre selve Stednavnet Tofting, idet mange Træk har vist os, at Navne paa -ing er givet til Byer, som er anlagt senest ved Aar 400, ofte tidligere. Bebringe paa Sjælland gaar saaledes tilbage til et Par Aarhundreder før Kristi Fødsel, som Udgravninger har vist.

Nu er det jo imidlertid utænkeligt, at Marsken før Frisernes Indvandring har ligget ganske ejerløs hen. Inde paa det faste Land, »Gest-Randen«, boede danske — jyske — Bønder, som vel har udnyttet Strandengene til Græsning og anden spredt og tilfældig Drift; hvordan har de stillet sig til den pludselige Indvandring derude i Enden af deres Ejendomme? Er det gaaet fredeligt af? Herom synes vi at oplyses ved en Undersøgelse, som 1940-41 blev foretaget paa Astrup Banke i Tønder Amt, da man der tog Fyld til Røsmøddæmningen. Paa Bankens yderste Spids i Marsken havde der i Tiden ca. 200 f. Kr. F.—200 e. Kr. F. ligget en Landsby af vanlig jysk Type og med vanligt jysk Kulturpræg, som vi kender det fra talrige Fund i hele Nørrejylland; der var 22 Huse, 14 Brønde, og i Landsbyens Udkant en Begravelsesplads med ca. 35 Urnegrave. Men vi ser, at uden nogen tvingende Grund, være sig klimatisk eller erhvervsmæssig, er Stedet fredeligt blevet forladt, og Beboerne flyttet bort, vel længere ind i Landet. Vi ved ikke hvorfor, men nærliggende er det her at se de jyske Bønder, som tidligeere boede paa Grænsen mellem derees Marsk og Eng, nu — berøvet Engen —

Gaard i Marsken ved Tønder.

flytte ind til et mere centralt Sted i Agerarealerne, f. Eks. hvor den nuværende Landsby Brøns ligger. Ganske vist er det kun en Teori, men den passer til alt, hvad vi senere ser af Danskeres og Friseres fredelige Samkvem og begge Parters Frontstilling mod Tyskerne. Endnu engang kom der dog Folk paa Astrup Banke, men da mere tilfældigt, som var det en Landingsplads for Kystskippere, der blot skulde overnatte paa Land: En Døl Lerkar fra Vikingetiden blev nemlig fundet ved Uugravingerne, Kar der nøje stemmer overens med Fund i selve Hedeby, og som vel derfor stammer fra Friserne, som da (d. v. s. ca. Aar 900) havde Sejladsen paa Nordsøen.

Saaledes er der nu begyndt at komme Brikker frem af det Puslespil, som engang skal fortælle os, at Frisernes Hjemstavnskærlighed og Egnsstolthed er fuldt berettiget, for den bygger paa 1800 Aars Odelsret til Jorden, en Jord, som de selv har fravristet Havet og forsvaret mod det i alle de 45-50 Generationer under uhyre Ofre af Arbejde, Menneskeliv og Ejendom.

FYENS
DISCONTO
KASSE
ODENSE
STIFTET 1846

DANMARKS ÆLDSTE PRIVATE BANK

Slægtsgaardssangen

Mel.: Mens Nordhavet bruser.

Vort Land vil vi prise med Klit og Strand
og Bøgenes lysende Blade,
med Dale og Slugter og Bakkens Rand
og Agrenes snorlige Rade.

Vort Land i Sommer, Høst og vaarfylt Stund!
Vort Land i Segnen imod Vintrens Blund!

For her har den levet, vor Slægt i Gaard,
i hundrede Aar eller mere
og døjet Modgang og jublet mod Vaar
og set Somrens Rigdom florere.
Og her er Ungdom vokset op til Daad,
og her har gamle givet vise Raad.

Og her har den samlet, den danske Jord,
et Fond ud af Fædreneres Leven,
et Fund af den Stamme, som end her bor
og tro imod Stedet er bleven.
Hver levet Stund har fældet sig i Gaard,
saa Fortids Ekko imod Nutid slaar.

Saa klinger da Luren fra dyben Muld
paa Pletten, hvor ret vi har hjemme,
og langt mere værd end det røde Guld
er denne Aarhundreders Stemme. —
Den toner fra Tue, Mark og Stald
og klinger med i Hanens Gal paa Hjal.

Og derfor i Danmark har dybt vi Rod
i Slægtsgaardens talende Stuer,
hvor Livet faar Fylde af Fortids Blod
og Rigdom fra Mindernes Luer;
hvor dybest, rigest er den danske Muld,
og Luften toner af det gamle Guld.

Vi priser da Landet, som fostred' Gaard
og Bosted for Slægten i Tiden,
der hundrede Aar eller mere naar
paa Stedet i Dag eller siden.

Vi hylder Danmark, Moder, Hjem og Jord
og lover Troskab imod Arven stor.

KR. J. HØJBERG.

Sunget første Gang i Grønnehavehus ved Nykø-
bing Sj. den 22. maj 1949. n. n.

HAR DE EN NAVNEKLUD?

Saa værn om den!

Et lille Stykke Kulturhistorie ved *Albert Thomsen*, Holbæk

Naar der ryddes op i gamle Gemmer, dukker der undertiden et lille Broderi frem, et firkantet Stykke Stramaj med Bogstaver, Tal og smaa Figurer paa, en saakaldt *Navneklud*. Saadan noget syr man ikke mere, de unge aner ikke, hvad det har været til, og ofte bliver »Kluden« smidt bort eller brændt.

Og det er nu Synd, for dette lille Stykke Sytøj repræsenterer ikke blot Resultatet af hundrede Timers flittigt Arbejde, det er tillige et Stykke Kulturhistorie, og det er først og fremmest et Slægtsminde, som der bør hægges om. De Gamle kan sandsynligvis endnu huske, hvem der har syet det, og tyde de mange Navnebogstaver paa Broderiet.

De er syet af Skolebørn eller helt unge Piger; i gammel Tid maatte enhver Kvinde med Agtelse for sig selv have sin egen Navneklud, den var ikke til at undvære. Naar man skulde til at sy sit Udstyr, skulde hvert enkelt af de forskellige Stykker, Linned, Haandklæder, Lagener, Pudebetræk, Pyntestykker til Stuen og da først og fremmest Brudesærk og -skjorte mærkes med Ejerens Navnebogstaver, helst ogsaa med Aarstal, og i mange Tilfælde satte man Navn og Aar i en dekorativ Ramme, med Krone over eller omgivet af Frugt, Blomster, Træer o. l. Og alle disse Enkeltheder tog man fra sin Navneklud.

Den var i ældre Tid, 16-1700'erne, altid af fin Kanvas, senere af Stramaj; man syede med Silke- eller Uldgarn, enten i Korssting eller i »Hulsting« (som Firkanter) eller i »Dronningsting« (som Stjærner).

Som Regel begyndte man med øverst paa Stykket at sy eet eller flere *Alfabeter*, store og smaa, gotiske og latinske Bogstaver, trykte og skrevne, enkle og kunstfærdige. Saa syede man Tallene 1-10, ligeledes i flere Former.

Naar det var overstaaet, kom den mere morsomme Del af Arbejdet. Nu skulde *Navnebogstaverne* anbringes. Paa de sidste Navneklude, dem fra 1870-80'erne, ser man ofte den unge Dames hele Navn som et smukt Ornament, der spænder fra Side til Side, og derunder Aarstallet. Men paa de ældre Navneklude er Monogrambogstaverne gerne anbragt i en prydelig Ramme af Blomsterranker eller Bladværk, og som oftest med en kunstfærdig Kongekrone over. Dette lille kronede Navnefelt findes ofte i flere Variationer

paa Kluden, og i forskellige Farver. Det var meget vigtigt, at det blev kønt, for det skulde jo syes paa den unge Piges Lagener, Pudebetræk, Haandklæder o. l. som Ejermærke.

Hvis De har gamle Sager af den Art, vil De sikkert finde Syerskens »Signatur« derpaa, i blaat eller rødt; undertiden med Aarstal ved, ja undertiden ogsaa med et Nummer, for i en velforsynet Piges Udstyr skulde der jo gerne være 12 af hvert. Der hørte tre Bogstaver til et Navn, f. Eks. M. N. D., Marie Nielsdatter, K. P. D., Karen Pedersdatter. Kvindernes Efternavn dannedes jo — endnu langt op i 1800'erne — efter deres Faders Fornavn. Paa Skjorten ses naturligvis Mandens Navn, f. Eks. N. P. S. (Niels Pedersen), K. O. S, (Karl Olsen).

I andre ligesaa kønt indrammede Felter paa Navnekluden findes Forældrenes Monogrammer, undertiden ogsaa Pigens Søskendes, Bedsteforældrenes o. a. En Gang imellem ser man Navnebogstaver, der er syet med sort Garn; de skal minde om afdøde Familienmedlemmer.

I nogle Tilfælde bærer Navnekluden Præg af, at den unge Dame ikke har syet den færdig som Barn, men har broderet paa den flere Gange senere i Livet, naar hun fandt noget kønt, som hun gerne vilde have med. Ja, der er endogsaa Muligheder for, at andre har syet paa den, f. Eks. hvis Pigen døde uden at have fuldført Arbejdet.

Men der er meget mere paa Navnekludene end Bogstaver og Tal. Det nederste Stykke er som oftest fyldt med en *Vrimmel af Figurer* af alle mulige Slags.

Der er Vaser, Skaale og Opsatser med Blomster i, eller med Grene, hvorpaa Fugle har sat sig til Hvile, ja ikke sjældent vokser »Livets Træ« midt paa Broderiet, eller det kan være Kundskabens Træ med Adam, Eva og Slangen. Ogsaa Kristus paa Korset forekommer; en lille 10-Aars Pige i Igelsøj, som skulde sy dette Motiv, turde ikke sy Frelserens Ansigt, og derfor klistrede hun et Glansbilled-Kristushoved paa Figuren.

Andre bibelske Motiver som Bebudelsen eller Opstandelsen ses ogsaa. Mere almindelige er Motiver fra Dyr- og Planteriget: Løver, springende eller staaende Hjorte, Hunde, Ræve, Katte og Heste. Smukke Blomster, ofte Roser og Tulipaner eller rene Fantasivækster. Meget yndede er Fuglene, lige fra Ørne, Falke, Storke, Papegøjer til Duer og Høns.

Saa er der pragtfulde Slotte med Taarne og Spir, Kirker, Tempelruiner, Huse og Gaarde samt dejlige Skibe for fulde Sejl, ofte af en gammeldags Type med høj Agerstav.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 . København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Frigidaire

KØLESKABE . KONSERVATORER . FROST-ANLÆG

Langt mere økonomisk, fordi intet gaar til Spilde - og mere hygiejnisk!

København

Fa. Helweg-Jørgensen.
Ingenlør- og Handelsfirma,
Gl. Kongevej 74, København V.
Telefon Vester 7112.

Enhver Husmoder ønsker at kunne opbevare sine Fødevarer friskt og køligt hele Aaret rundt. Tal med den nærmeste FRIGIDAIRE-Forhandler om Deres Køle-Problem. FRIGIDAIRE kan løse det, uanset Størrelsen af de Krav, De stiller. De kan faa en selvstændig Frysebox eller leje den i et af de mange Anlæg, som oprettes hele Landet over.

Aarhus.

Fa. Reck's Opvarmnings Comp. A/S
Aaboulevard 39, Aarhus. Telefon 9520.

Esbjerg.

Fa. Anton Jensen & Co. A/S
Torvegade 57, Esbjerg.
Telefon 350.

Maribo.

Fa. P. Hatten & Co. A/S
Maribo.
Telefon 26 — 126 — 526.

Odense.

Fa. K. T. Knudsen A/S
Slotsgade 21, Odense.
Telefon 1065 — 6095.

De ser her et FRIGIDAIRE Frost-Anlæg udvendigt og indvendigt. Hver har sin aflaaelige Box, hvori man selv kan nedlægge og hente de Varer, man ønsker.

Og endelig en Vrimmel af mindre Ting som Nøgler, Kander, Fuglebure, Hængelaase, Skaale, Glas, Flag og forskellige Motiver af symbolsk Betydning: Korset, Jesusmonogrammet I. H. S., Lammet med Korset, Ankeret, Alterlys, Hjorte (med Pil i), Timeglas, Stjerne, Lyre, Lysestager, Gravmonumenter, brudte Søjler o. s. v.

Paa mange Navneklude findes nogle kønne Borter, Friser, f. Eks. Variationer af den kendte »a la greque« Bort, Bølgelinien, Linier med Blomster eller Blade. Disse Ornamente er ogsaa Nutidens Damer interesserede i, de bruges jo stadig paa Broderier.

Naar Navnekluden var færdig, blev den ofte monteret paa et Strykke solidt Papir, og skulde det være rigtig fint, syede man et rødt Silkebaand rundt om til Indfatning. Ofte blev det lille Kunstværk indrammet og hængt op i Stuen. Og det sker da heldigvis endnu, at Folk lader en gammel Navneklud indramme hos Glarmesteren, og det fortjener den. Men lad være at hænge den paa en Solvæg i Stuen!

De ældste Navneklude er de smukkeste; efter 1850 bliver baade Stof, Syning og Mønstre grovere, men ogsaa kraftigere i Virkningen.

De fleste er syet ude omkring i Hjemmene, Mor eller Bedstemor har vejledet den lille Pige. Men der findes Mængder af Navneklude, som er lavet i Syskoler; saadanne fandtes jo baade i Byen og paa Landet. Resultatet er ofte fremragende. Alfabeterne, Talrækkerne, Navnefelterne og Figurerne er arrangeret i en stram og klar Orden, en symmetrisk Opstilling giver Ro og Balance, saa det hele bliver et nydeligt lille Kunstværk af stor Skønhedsværdi. Hvor var de dygtige, disse gamle Haandgerningslærere, og hvor

er det mærkeligt, at Pigeboern paa 10-14 Aar kunde sy saa smukt!

Undertiden er Lærerindens Navn kommet med paa Navnekluden. Eller Skolens, f. Eks. »Det søsterlige Velgjørheds-Selskabs Skoler« eller »Det kvindelige velgjørende Selskabs Skole«.

Navnekludene er de mest almindelige og de fornøjeligste af Lærekludenes store Familie; af de ca. 60 Strykker, som Holbæk Museum ejer, er der kun 2 »Stoppeklude« og 2 Prøvestykker. Nogle faa er Kombinationer med baade Navne og Syprøver paa. Af »Strikkeklude« har vi ingen.

Rent teknisk set er Stoppekludene og Prøvestykkerne med de klare Grunde langt større Bedrifter end Navnekludene. De gamle forstod at stoppe Huller saa kunstfærdigt, med trukne Traade af selve Stoffet, ofte med flere Farver, saa ingen »Kunststopperske« kan gøre det bedre.

De skønneste Kunstværker er Prøvekludene med forskellige »Grunde«, der viser, hvorledes Tamboursyning, Kniplingssyning o. l. skal udføres. Men de er langt sjældnere end Navnekludene.

En Specialist i den kvindelige Broderkunst vilde kunne fortælle meget mere om Teknikken i disse gamle Syninger, ligesom der jo ogsaa kunde fortælles en Del om Mønstrene, f. Eks. hvorledes de gaar igen i Hvidsøm, Dragværk og Hedebo, i Træskærearbejderne paa Manglefjælle o. s. v., men det vil blive for stor en Afhandling.

Vi vil slutte, som vi begyndte, med at bede godt for Navnekludene. Ikke mindst ude i Slægtsgaardene maa man værne om dem. De er smaa Kunstværker, og de fortæller baade Kulturhistorie og Slægthistorie!

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor:
Axelborg, København V.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

Hovedkontor: Vester Voldgade 107
København V.

Slægtsgaardsejere!

Tegn Deres Forsikring
mod Stormskade i

Dansk Forsikringsforening mod Stormskade

Store Torv 5 . Aarhus

Slægtsgaardsejere!

Sikker Dem mod Haglskade
gennem

Hagelskedeforsikringsselskabet af 1910

Store Torv 5 . Aarhus

Fyens Stifts Sparekasse

oprettet 1832

yder lån mod pant
i landejendomme

Hingste, Hopper og Tyre forsikres i »**YORKSHIRE**«

til faste Præmier. — Ingen Gensidighed
eller Reservefondsindskud. — Brand og
Transport overalt i Danmark inkluderet.

V. Lundsgaard & Søn
Raadhuspladsen 45, Kbhvn. V.
Tlf. Central 10149

Holger Hansen
V. Allé 6, Aarhus. Tlf. 4130